

A Ilici s'i arribava per terra La Via Augusta com a eix de comunicació i comerç

Ferran Arasa i Gil
Universitat de València

Mapa amb el traçat de la Via Augusta per terres valencianes, les postes citades pels itineraris i les distàncies que les separen.
Segons P. P. Ripollès i F. Arasa

A la darrerria del segle I aC, l'emperador August va posar en marxa un ampli programa de reestructuració territorial a Hispània que pivotava sobre tres eixos: la fundació de noves ciutats, les parcel·lacions agràries per a l'assentament de veterans i la construcció de carreteres. Els tres es poden reconèixer a Ilici, una colònia augusta que compta amb una important centuriació per on passava la Via Augusta.

En aquest marc general, una de les accions prioritàries fou la construcció de camins que garantien la comunicació entre els nuclis urbans més importants i la connexió de la xarxa viària hispànica amb Roma. D'aquesta manera, possiblement després del tercer viatge de l'emperador a Hispània en els anys 16-13 aC es va iniciar la construcció de la via que porta el seu nom. Els mil-

liaris d'August trobats a la província Tarraconense en aquesta via daten dels anys 8-7 aC, quan devien haver acabat els treballs. Algunes inscripcions, com ara les conservades en diversos carreus del pont de Martorell (l'Anoia), permeten determinar la participació de les legions en la seua construcció, concretament la IIII Macedònica, la VI Víctrix i la X Gèmina. Aquest fet permet considerar-la una «via militar», és a dir, un camí construït per l'exèrcit i finançat per l'erari públic.

Fou en aquestes vies on es va implantar el sistema públic de transport, la *vehiculatio* o *cursus publicus*, una infraestructura consistent en una sèrie de postes que facilitaven els viatges dels correus i funcionaris. Els itineraris de l'època que s'han conservat donen in-

Base del mil·liari trobat en les proximitats del riu Sec (el Pilar de la Foradada). Foto: F. Arasa

formació sobre els topònims i les distàncies que separaven aquestes postes, de manera que esdevenen una font

Vista de la trinxera de la Cuesta del Soldado (el Pilar de la Foradada). Foto: F. Arasa

Trinxera de la Via Augusta per Las Escalericas (Sant Miquel de les Salines). Foto: F. Arasa

d'informació fonamental per al coneixement de la via i la infraestructura del *cursus*.

En relació amb la via republicana, que seguia la ruta més directa i tradicional cap a la Bètica per Albacete i Sierra Morena fins a l'Alt Guadalquivir, el geògraf Estrabó assenyala que el traçat de la via s'havia modificat en el tram entre Saetabi (Xàtiva, la Costera) i Castulo (Linares, Jaén), i aleshores seguia per la costa. En el fet que passara per les colònies d'Ilici i Carthago Nova, prenent després la direcció cap al Guadalquivir, cal veure-hi, sens dubte, la iniciativa imperial. La Via Augusta fou l'eix estratègic més important de la península Ibèrica, que anava des del Summus Pyrenaeus (coll del Pertús, el Vallespir) fins a Gades (Cadis), amb una longitud pròxima als 1500 km. El seu traçat per terres valencianes pot calcular-se, a partir de les dades que proporcionen

els itineraris, en 275 *millia passuum* (406,5 km), tot i que la distància real devia ser menor, perquè aquests contenen alguns errors.

Els itineraris esmenten quinze postes en el seu traçat, quatre de les quals corresponen a les ciutats por on passava (Saguntum, Valentia, Saetabi i Ilici); les altres onze estan situades en el medi rural i són difícils d'identificar. En les comarques meridionals es poden situar les postes d'Ello (Elda) i Aspis (Asp), a la vall del Vinalopó, i Thiar, a la vora de la rambla de San Ginés (el Pilar de la Foradada).

Des del municipi de Saetabi, per la comarca de la Costera, la Via segueix en direcció SO fins a la Font de la Figuera, prop d'on es trobava la cruïlla amb l'anomenat camí d'Anníbal. Allí canvia de direcció cap al SSE i s'enfila per les planes de Villena cap a la vall del Vinalopó, amb un traçat poc conegut que passaria per Saix, Petrer, Elda, Novelda i Montfort, fins tornar a la plana litoral per Ilici, des d'on recupera la direcció SSO i segueix de nou paral·lela a la costa amb un traçat interior que tampoc coneixem bé i que deixaria a l'est les llacunes de Santa Pola i Torrevella. Més endavant se'n reconeixen algunes traces per Sant Miquel de les Salines i el Pilar de la Foradada –on s'han trobat tres mil·liars que en confirmen el pas–, des d'on continuava fins a Carthago Nova.

A la plana d'Elx la Via feia possiblement de *cardo maximus* de la centuriació de la colònia i pot identificar-se en

la seua part més ben conservada amb el camí d'Alborrocat, que passa per la vora est de l'Alcúdia. A la colònia hi havia una *mansio* que no ha pogut identificar-se, però que devia estar situada en la zona est i prop de l'esmentat camí.

Com tota infraestructura viària, la Via Augusta va exercir múltiples funcions en el camp de les comunicacions. Més enllà de l'ús restringit de la *vehiculatio* per part de correus i funcionaris de l'administració, el camí permetia el desplaçament de la població i el transport de les mercaderies en unes condicions òptimes de confort i seguretat. La Via era suficientment ampla, comptava amb un bon drenatge i un ferm sòlid

que permetia el trànsit de caminants i cavallers, però també de tota mena de vehicles de rodes, tant els carros lleugers (*raeda*, *cisium*) com els pesants i lents (*carruca*). Disposava d'una infraestructura de postes (*mansiones* i *mutationes*) i nombrosos establiments privats (*tavernae*, *cauponae*) que donaven servei als viatgers. Comunicava els nuclis urbans més importants situats en la franja litoral, així com bona part dels seus territoris, on es concentrava la producció agrícola, ramadera i artesanal, els excedents de la qual eren transportats als mercats rurals (*nundinae*) i als grans centres de consum que eren les ciutats.

Excavació a la Via Augusta en el camí vell de Villena a la Font de la Figuera (Villena).

Foto: F. Arasa